

Reflexiók a parlamenti választói jog jogi fogalmához.

(Válasz Búza László cikkére.)

Szemlénk – októberi számában Búza László úr a parlamenti választói jog *jogi* fogalmát tárgyalja; s bár maga is elismeri, hogy e kérdés első sorban politikai, helyesebben államtudományi vonatkozású, mégis nemcsak annak jogi meghatározására törekszik, hanem jogi meghatározásából annak politikai berendezésére is következtetéseket von le. Miután pedig evvel beleszánt abba a táblába, melyet magam is művelek, szabadjon cikkéhez az alábbi reflexiókat fűznöm.

A cikkíró gondolatmenetét fogom követni, mert így vélem leghelyesebben ellenérveimet csoportosítani, mivel a választói Jog jogi meghatározásán kívül ezzel kapcsolatos más kérdéseket is érint. A cikkírónak teljesen igaza van, mikor a természetjogászoknak az embernek veleszületett jogokról szóló elméletét túlhaladt álláspontnak nevezi. Az államtudományok újabb művelőinek nincs is szüksége ezekre a hypothesisekre, bár be kell vallani, a legtöbb államtani elméletben, ha más név alatt is, megcsillan ennek gondolata. De azért, mert a választói jogot nem lehet veleszületett jognak tekinteni, nem lehet – mint a cikkíró ezt teszi – azt egy olyan állami megbízásnak sem tekinteni, mint a minőt egy Írásbeli feladat alakjában a tanító ad.

A cikkíró avval is érvel a választói jog subjectiv jellege ellen, hogy a választók és a megválasztott között »*semmiféle megbízás nem jön létre*«. Ez a felfogás azonban téves, mert az a körülmény, hogy a megbízás ellenére való cselekvés jogi következményekkel ellátva nincs, az csak azt jelenti, hogy a törvénynek ebbeli intézkedése: *lex imperfecta*. De ennek daczára megvannak ennek a megbízásnak az erkölcsi szabályai. Már pedig azt a római jogászok is elismerték, hogy »a társadalom állandó külső rendjét« nemcsak a jog, hanem az erkölcs és illem szabályai is teszik. A megbízás jellegét hazai törvényünk világosan ki is domborítja, mikor így szól: »a megválasztott képviselőnek a választási jegyzőkönyv szol-

gál megbízó levél gyanánt« (1874: XXXIII. t.-cz. 88. §. 3. bek.). Ez a megbízatás jellegét törvényileg megállapítja s ezen nem változtat, hogy a megbízatás ellenére való cselekvés következményeit törvényileg nem szabályozza. Ennek egyszerű oka az, hogy a megbízatás oly sok és különféle kérdésre vonatkozik, melyek esetleg csak a megbízatás adása után fognak felmerülni, hogy a megbízatás részletei meghatározhatók sem volnának. De a megbízatás korlátlan terjedelmével és a *lex imperfectával* szemben viszont az áll, hogy a megbízatás bizonyos idő múlva *feltétlenül* megszűnik, meg nem hosszabítható, csak új választás által adható újra. Tehát a törvénynek egyik oldalon való *imperfecta* voltát más szigorú és súlyos jogi szabályok ellensúlyozzák.

De ettől eltekintve az erkölcsi szabályok még az *executiót* is ismerik. Mi a beszámoló beszéd, mi a választói gyülekezetek bizalmi vagy bizalmatlansági nyilatkozata, ha nem *morális executio*? Mi az, mikor a törvényhozás valamely tényezője a választókra appellál, hogy a választók – azok többségének – megbízásukat egy kérdésben szabatosítsák. Vájjon nem a legteljesebb *executio-e*? Ez irányban az, ki csak némileg foglalkozott a Parlamentarismus classicus *házájának*, Angliának idevágó történetével, egy pillanatig sem lehet kétségben*).

A cikkíró szerint a választói jog nem egyéb, mint egy »crealó tevékenység, melynél a választók, mint állami szervek működnek*. E megállapítás szempontjából fontosnak tartja annak a hangsúlyozását, hogy szavazni csak a jelöltek valamelyikére lehet és hogy a képviselőjelölés *lényegesen* más működés, mint a képviselőválasztás, és ezt avval akarja indokolni, hogy elképzelhető és tételes törvények szerint való is, hogy a cselekvő választói jog a szenvedőtől eltérőleg szabályoztatik. Ennélfogva a parlamenti választói jog azzá az ösztövérfogalomná zsugorodik össze, hogy *nem jelent egyebet, mint azt a jogosultságot, hogy a választó a kijelölt egyének valamelyikére leadhatja szavazatát«.

De ha erről a kérdéstről csak egy kevésbé is tovább gondolkozunk, rögtön világossá válik, hogy a választói jog meghatározása nem szorítható a jogi fogalmak béklyói közé.

*) L. különösen Burke, Canning és Peel beszédeit választóikhoz (Concha, Politika I. 448-448. 1.).

Hogy magyarázza meg evvel a cikkíró pl. a referendum-rendszert, melyben a választó szavazata egyenesen és közvetlenül jogalkotó?

A cikkíró ebbe a dilemmába annál fogva jut, mert mint megdönthetetlen igazságot fogadja el kiinduló pontjának, hogy »*az államot ma elvont személynek tartjuk*«. Erre van alapítva egész érvelése, mely úgy szól: »hogya, ha a parlamenti választói jogot az egyesek subjektív jogának tartjuk, úgy ellentétbe jutunk az államnak egy különálló személy gyanánt való felfogásával«.

A contrario érvelése tehát azon alapszik, hogy ellentétbe jutna alaptételével, az állam különálló személyiségének tanával. Mikor egész okoskodásának ez a tengelye, méltán elvárhatnák, hogy alapfelfogásának valóságát kellőleg bizonyítja. De ennek semmi nyoma sincs. »Az államot ma elvont személynek tartjuk«, erre az ingatag talajra van építve az egész érvelés. Megdönthetetlen igazságként állítja oda, amit bizonyítani kellene. Mert az államnak elvont személyiségként való felfogása lehet a jogalkalmazás terén szükséges fogalomalkotás, de egyáltalán nem oldja meg az állam lényegét államtudományi szempontból s nincs is általános tételként elfogadva.

A jogélet terén az állam személyiségének mint *jogi személynek* felállítása épen nem különböző abstractio más jogi személy fogalmának megalkotásától. Pedig a cikkíró szédületes biztossággal megy dogmája nyomán, s ebből az állami elvont személyiségi tanból, mindjárt a választói jog szabályozására vonatkozó következtetéseket is nagy biztossággal levonja.

Ezek: 1. az állam tetszése szerint állapíthatja meg azokat a feltételeket, amelyek szerint valakit parlamenti választóijoggal felruház; 2. az állam azoknak, akikben nagyobb mértékben látja fenforogni a szükséges tulajdonságokat, nagyobb mértékben engedhet befolyást a törvényhozó testület megalkotására (a többes szavazat elvi igazolása); 3. a szavazásnak nyilvánosan *kell* történnie; 4. a szavazás kötelező jellegű. E két utóbbira maga is kénytelen megjegyezni, hogy a választás majd mindenütt titkos, a szavazás kötelező volta pedig *csak* Belgiumban van behozva.

Az első két következmény pedig egyenes folyománya az

állam-személyiség tanának. Az állam ad jogot, az állam megbíz, az állam nagyobb jogot ad egyeseknek. Az embernek szinte – bármily bohókás dolog is – a mese jut eszébe: Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy Állam. Mikor az Állam már előregedni érezte magát, haló-ágyához hívatta gyermekeit és azt mondta nekik: Gyermekeim, én nemsokára meghalok. Mielőtt azonban ezt tenném, választói jogot adok nektek; Péternek és Pálnak, akik mindig hívek voltak hozzám kettőt-kettőt adok, Jánostól, pedig aki legközelebb áll szívemhez, attól nem sajnálok hármat sem...

Lám, ily bohókás dolgokhoz vezet, ha a priori felvett tételekhez ragaszkodunk, és minden érvelésünket ahhoz idomítjuk, bármennyire is beleütközök a legközelebb fekvő tényékbe.

Hát, hogy adományozta az *állam*, mielőtt létezett? Mégis talán előbb embereknek kellett lenniök, akik az államot létrehozzák? Hiszen már Anonymus, »quondam bone memorie gloriosissimi Bele regis Hungarie notarius« is megírta, hogy a magyarok Pannoniába való költözésük előtt belátták vállalkozásuk nagyságát és azt, hogy ezt végre nem hajthatják, hacsak vezér és parancsoló nem lesz felettük. »Tehát a hét férfiú szabad akaratjából és közegyetértésből vezérökké és parancsolójukká *választok* magoknak és fiaik fiainak mind utolsó íziglen Álmust, Ügek fiát...«

Nem akarok nagyobb jelentőséget tulajdonítani Anonymusnak, mint a mit megérdemel, de roppant jellemző, hogy a magyar állam megalakulására vonatkozó legrégebb hazai tudósításunk is egyenesen ellentmond cikkíró alaptételének. Fontosabb, hogy az államalakulások történetére vonatkozó etimológiai kutatások is Anonymusnak adnak igazat. Az önálló állami személyiség elmélete államtudományi szempontból HOBBS Leviathanjához vezet, ezen pedig már igazán túl vagyunk. Megfordítva áll a dolog: sokkal inkább szavazás által létesült az állam, semmint hogy az *állam* tetszése szerint osztogatja a választói jogot.

Így a *szavazási eljárás a nemzeti souverainitás tényeként jelentkezik, s mint ilyen jogi korlátok közé nem szorítható, mert ez maga a souverain jogalkotásnak egy részlete.* Ezen a körülményen mit sem változtat az, hogy a *tételes* jogok a

nemzeti souverainitás ezen megnyilatkozásának módozatait jogi szabályokkal bástyázták körül. Mert e bástyákat mindannyiszor feldöntötték, mikor azok a nemzeti souverainitás megnyilatkozásának útjában állottak. Ezt igazolják a történelem összes államcsínyjei, népszavazásai stb., melyek mindig összetörték a fennálló tételes jogi korlátokat, *tetszésük szerint* alkotak ujakat s ezeket az »állam« mindig jogszerűeknek ismerte el, mert a jogász és a jogtudomány nem is tehet mást, mint-hogy a *tényleg létesített* jogot acceptálja.

Elismerte akkor is, ha nem is adott előbb létrehozóiknak megbízást. Ezen alapszik az angol parlament büszke jelszava, hogy mindent megcselekedhet, csak fiúból nem csinálhat leányt.

Az állami főhatalom a nemzeti souverainitás lényege és minden megnyilatkozása kívül esik a jogtudomány határain és az államtudományok körébe vág.

Az államszemélyiség tana is, ha ebben a nemzeti souverainitás kérdését vizsgáljuk, az államtudományok körébe vág, az államtudományok mai állása szerint pedig e tan elfogadottnak nem tekinthető. Az államnak, mint személyiségnek felfogása a *jog* terén szükséges lehet, és az is épp úgy, mint bármely más jogi személyiségé, hogy a *tételes jogi* kérdések elbíráthatók legyenek, de az így megalkotott jogi személy fogalma nem fejt meg az állam lényegének kérdését.

A cikkíró kiindulási pontja tehát abban a hibában szenved, hogy az állam *jogi* személyiségének fogalmát, mint elfogadott *államtudományi* tételt állítja be és a jog korlátozott terén jogi személyiséghez fűzhető következtetéseket ezen szélesebb alapra viszi át.

Minthogy azonban kiindulása – mint kimutattam – téves, meg nem állhatnak következtetései sem, melyek közül egyébként az 1., 2. alattiakat maga is csak politikai bírálat alá képes vonni; a 3. 4. alattiakban pedig kénytelen a practicumnak ellenkező voltát elismerni.

Eddigi reflexióim inkább csak negatív értékűek. Más alkalom fogja talán megengedni, hogy az állam, t. i. az állami főhatalom, helyesebben a nemzeti souverainitás lényegét illetőleg positiv formában értekezsem. A mostani negatív eredmények a következők:

Az állam jogi személyiségének fogalma nem fedi és nem fejt meg az államnak államtudományi fogalmát.

Politikailag az önálló állami személyiség fogalmának tana el nem fogadható.

Ennélfogva a szavazati jognak, mint az állami személyiség által adott megbízásnak elve önként elesik és elesnek az ezen elvhez fűzött összes következtetések.

Az államnak államtudományi fogalmából az következik, hogy a választói jog gyakorlása a nemzeti souverainitásnak egy részlete, és végül: hogy ennélfogva a választói jog lényegének meghatározása kívül esik a jogtudomány körén, s mint ilyen jogi fogalommeghatározással nem is bírhat.

Negatív eredményekre jutni csak fél eredmény. De az is eredmény, ha valaminek a helytelenségét felismerjük, mert ez az első lépés az igazság megtalálásához.

Szemenyei Kornél.